

Socialdepartementet

Ett datalyft mot fel, fusk och frånvaro (SOU 2025:108), S2025/02028

Pensionsmyndigheten lämnar följande synpunkter på de delar av förslagen som berör myndighetens verksamhet. Övriga delar kommenteras inte.

5.4.6 Behov av nya uppgiftsmängder

Pensionsmyndigheten anser att myndigheten ska få tillgång till Mekanismen för handläggning av bostadstillägg.

I ärende om bostadstillägg leder felaktiga uppgifter om enskildas tillgångar ofta till stora felutbetalningar, vilket dessutom leder till många återkravsärenden. Dagens regelverk ger stöd för att begära in uppgifter om enskildas banktillgångar från bankerna, men för att kunna göra en sådan begäran förutsätts att den enskilde har lämnat korrekta uppgifter om i vilken eller vilka banker hen är kund. Pensionsmyndigheten är därför i behov av att på ett effektivt sätt även kunna få tillgång till korrekta uppgifter om i vilka banker den enskilde är kund.

Skatteverket är systemansvarig för den tekniska plattformen Mekanismen. Genom Mekanismen kan anslutna myndigheter få uppgifter om vilka konto- och värdefack en fysisk eller juridisk person har hos ett institut. Framöver kommer Mekanismen även innehålla uppgifter om värdepapperskonton och konton för kryptotillgångar. Pensionsmyndigheten anser att myndigheten ska få tillgång till Mekanismen för handläggning av bostadstillägg och för myndighetens kontrollverksamhet. På så sätt kan myndigheten hämta in korrekta uppgifter om vilka banker enskilda har från annan än den enskilde själv. Tillgång till uppgifter via Mekanismen skulle innebära att fler ärenden blir rätt från början och att felaktiga utbetalningar därmed förhindras samt att myndighetens handläggning effektiviseras. Detta kräver dock författningsändringar i bl.a. lagen (2020:272) om konto- och värdefackssystem.

5.4.7 Centrala fynd och förbättringsområden

Pensionsmyndigheten anser att utredningens beskrivning av myndighetens arbetssätt inte är helt rättvisande och vill därför framföra följande.

Utredningen lyfter fram att Pensionsmyndigheten till viss del förlitar sig på ändringsanmälningar om bostadskostnad för att upptäcka fel kopplade till enskildas inkomst och förmögenhet. Myndigheten vill, liksom påpekats under utredningens gång, poängtera att arbetssättet i denna del beskrivs felaktigt. Bostadstillägget består i sin konstruktion av ett stort antal uppgifter som den enskilde är anmälningsskyldig för. De flesta förmånstagare skulle behöva göra ett flertal anmälningar varje år för att fullt ut leva upp till sin anmälningsskyldighet. Ändrad bostadskostnad är dock den uppgift som flest anmäler.

Av utredningen framgår att Pensionsmyndigheten har ett utvecklat systemstöd för beståndsvård som inte har satts i drift. I samband med att myndigheten inledde utvecklingen av nästa generations it-system för pensionsförmåner (NextGen) valde myndigheten att inte utveckla ett nytt stöd för beståndsvård där. Det befintliga beståndsvårdssystemet togs emellertid fram för ett flertal år sedan och kan därför inte driftsättas utan ytterligare systemutveckling. Pensionsmyndigheten ser här ett behov av att säkerställa en lösning som är mer ändamålsenlig utifrån dagens förutsättningar, vilket kommer att hanteras inom ramen för regleringsbrevsuppdraget *Uppföljning för mer korrekta utbetalningar*.¹

Det konstateras i utredningen att ändringsanmälningar inte tas om hand i tid. Det speglar det faktum att myndigheten har begränsade resurser för att omhänderta mängden ändringsanmälningar och att antalet anmälningar varierar starkt över året, där många främst görs i början av året. Antalet anmälningar har även ökat under de senaste åren, vilket har påverkat ärendebalanser och handläggningstider. Även om myndigheten har genomfört flera förändringar i syfte att öka automatiseringen inom förmånen bostadstillägg så är det fortfarande ett stort antal ärenden som behöver handläggas manuellt. Dels handlar det om ärenden som faller ut för kontroll eftersom den uppgiften den enskilde anmäler faller utanför uppsatta värderingar för att kunna omhändertas automatiskt, dels om att kundgruppen är i behov av mycket stöd vid anmälan, varför många väljer att ringa in för att anmäla ändrade uppgifter. För att myndigheten ska kunna omhänderta fler ändringsanmälningar i tid samt följa upp och kontrollera uppgifter som ligger till grund för löpande utbetalningar är det viktigt att skapa förutsättningar för att så många uppgifter som möjligt kan kontrolleras och handläggas automatiserat. Det kan exempelvis handla om att prövningen i större utsträckning görs på uppgifter

¹ Regleringsbrev för budgetåret 2026 avseende Pensionsmyndigheten, S2025/02092.

som kan inhämtas från andra källor än den enskilde själv, exempelvis från Skatteverket.

5.5.4 Pensionsmyndigheten har redan bemyndigande att schablonisera bostadskostnadsberäkningen

Pensionsmyndigheten anser att de rättsliga förutsättningarna för en schabloniserad bostadskostnadsberäkning behöver utredas vidare.

Utredningen bedömer att Pensionsmyndighetens nuvarande bemyndigande att meddela föreskrifter när det gäller bostadskostnadsberäkningen ger rättsliga förutsättningar för att schablonisera beräkningen i sin helhet.

Såsom utredningen anfört innebär Pensionsmyndighetens föreskrifter att bostadskostnadsberäkningen redan idag är schabloniserad *till viss del*. Det gäller framförallt vid fastställande av kostnader för uppvärmning, hushållsel och övrig drift, men även för att bestämma bostadskostnaden i sin helhet för den som bor i andelshus eller eget flerfamiljshus. Metoden att på detta sätt beräkna bostadskostnad utifrån schablonbelopp som fastställts av myndigheten genom verkställighetsföreskrifter, har tillämpats av Pensionsmyndigheten sedan myndigheten bildades och dessförinnan av både Försäkringskassan och Riksförsäkringsverket.²

Pensionsmyndigheten anser att den nuvarande graden av schablonisering väl ryms inom ramen för myndighetens bemyndigande att meddela föreskrifter. Det bör dock noteras att redan den nuvarande beräkningsmetoden har ifrågasatts, bland annat av Allmänna ombudet för socialförsäkringen som i ett antal överklaganden till domstol har lyft frågan om myndighetens schablonisering av bostadskostnaden är förenlig med regleringen i socialförsäkringsbalken (SFB), när den enskildes faktiska kostnader samtidigt finns tillgängliga för myndigheten i ärendet.³

I utredningen konstateras att förmånens träffyta kan komma att förändras vid en fullständig schablonisering. Dock saknas det resonemang kring om en mer långtgående, alternativt en fullständig, schablonisering överensstämmer med förmånens syfte och funktion. Det saknas även överväganden kring om en

² Riksförsäkringsverkets föreskrifter (RFFS 1994:31) om uppskattning av kostnader för en bostads uppvärmning, hushållsel och övrig drift vid beräkning av bostadskostnad för år 1995, Försäkringskassans föreskrifter (FKFS 2005:16) om uppskattning av kostnader för bostads uppvärmning, hushållsel och övrig drift vid beräkning av bostadskostnad för år 2006 och Pensionsmyndighetens föreskrifter (PFS 2010:5) om uppskattning av kostnader för bostads uppvärmning, hushållsel och övrig drift vid beräkning av bostadskostnad för år 2011.

³ Se exempelvis Kammarrätten i Sundsvalls mål nr 1404-2025 den 4 november 2025 och Förvaltningsrätten i Härnösands mål nr 2898-25 den 17 december 2025.

ytterligare schablonisering kan innebära en syftesglidning som inte är förenlig med överordnad författning och myndighetens bemyndigande.

Pensionsmyndigheten utesluter inte att myndighetens nuvarande bemyndigande att meddela verkställighetsföreskrifter ger rättsliga förutsättningar för att schablonisera bostadskostnadsberäkningen i större utsträckning än vad som sker idag. En schabloniserad skuldränta för lån i bostaden har exempelvis övervägts.⁴ Det är dock inte rättsligt klarlagt att en schabloniserad bostadskostnadsberäkning i sin helhet ryms inom myndighetens nuvarande bemyndigande. En föreskrift med ett sådant innehåll riskerar att stå i strid med intentionerna i SFB och kan därmed komma att underkännas vid en normprövning.

Som framgår nedan under avsnitt 5.5.6 välkomnar Pensionsmyndigheten förslaget om att utreda förutsättningarna för en schabloniserad bostadskostnadsberäkning, vilket då även måste innefatta en bedömning av de rättsliga förutsättningarna för att pröva rätten till bostadstillägg utifrån en schabloniserad beräkning.

5.5.6 Pensionsmyndigheten ska utreda förutsättningarna för att schablonisera beräkning av bostadskostnaden

Pensionsmyndigheten välkomnar förslaget om ett uppdrag att utreda förutsättningarna för en schabloniserad bostadskostnadsberäkning.

En schabloniserad bostadskostnadsberäkning inom bostadstillägg kan minska felaktiga utbetalningar, möjliggöra en betydande effektivisering för myndigheten, samtidigt som det förenklar för den enskilde. Pensionsmyndigheten är därför positiv till att det i uppdraget föreslås ingå att ta fram en lämplig modell för schablonisering då det är av stor vikt att frågan analyseras grundligt. Myndigheten vill också lyfta fram att vid prövning av bostadstillägg prövas också rätten till särskilt bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd samt att bostadstillägg också prövas av Försäkringskassan. Utredningen kommer därför även behöva beakta hur en eventuell schablonisering av bostadskostnader kan komma att påverka samtliga dessa tre förmåner och båda myndigheternas verksamhet.

Myndigheten instämmer med utredningen om vikten av att uppdraget finansieras genom extra medel. Detta för att möjliggöra att myndigheten parallellt kan fortsätta andra pågående utvecklingsinitiativ som har betydelse för att öka automatiseringen och förhindra felaktiga utbetalningar.

⁴ 6 § Pensionsmyndighetens föreskrifter (PFS 2010:6 aktuell lydelse PFS 2019:1) om beräkning av bostadstillägg i ärenden om bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd.

6.1.1 Information från Migrationsverket om förändringar i enskilds uppehållstillstånd

Upplysningsvis kan nämnas att Pensionsmyndigheten och Migrationsverket har inlett diskussioner om att Migrationsverket ska lämna impulser till Pensionsmyndigheten vid förändringar gällande enskildas uppehållstillstånd.

6.2 IP-adresser kan behandlas för kontrolländamål

Pensionsmyndigheten anser att det behöver klargöras om den behandling av IP-adresser som sker när den enskilde endast besöker myndighetens webbplats faller inom ramen för 114 kap. SFB.

Som framgår av utredningen har Pensionsmyndigheten bedömt att det i vissa fall finns rättsligt stöd för att behandla uppgifter om IP-adresser enligt 114 kap. 8 § 4 SFB (kontrolländamål). Även utredningen konstaterar att 114 kap. 8 § 4 SFB ger stöd för att behandla uppgifter om IP-adresser för kontrolländamål, direkt eller genom vidarebehandling av uppgifter som exempelvis samlats in för handläggning.

Utredningen gör dock ingen åtskillnad mellan i vilka situationer uppgifter om IP-adresserna behandlas. Pensionsmyndigheten anser att man måste skilja på om uppgifterna behandlas i samband med exempelvis en ansökan om förmån eller en begäran om fondbyte och när behandlingen sker i samband med att den enskilda *endast besöker* myndighetens webbplats i inloggat läge utan att exempelvis ansöka om en förmån. Behandlingarna i det första fallet omfattas av tillämpningsområdet för 114 kap. IP-adressen lagras emellertid även när en enskild endast besöker webbplatsen i inloggat läge. En IP-adress som kontinuerligt pekar på att en person vistas i utlandet kan vara en indikation om att den enskilde kan sakna rätt till en bosättningsbaserad förmån. Dessa IP-adresser skulle därför vara värdefulla för Pensionsmyndigheten att använda i myndighetens förmånshandläggning och kontrollverksamhet, exempelvis vid en kommande prövning eller utredning av rätten till en bosättningsbaserad förmån.

Pensionsmyndigheten anser det tveksamt om den insamling som sker av sådana uppgifter ingår i 114 kap. 2 § tillämpningsområde i bestämmelsens nuvarande utformning, dvs. att de utgör personuppgifter *i verksamhet som avser förmåner enligt denna balk samt andra förmåner och ersättningar som enligt lag eller förordning eller särskilt beslut av regeringen handläggs av Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten*. Det innebär att inte heller 114 kap. 8 § är tillämplig, varken för kontrollverksamhet eller för andra ändamål. Inte heller vidarebehandling enligt samma kapitel är möjlig. Det är även osäkert om det är förenligt med finalitetsprincipen vid en prövning enligt dataskyddsförordningen.

Eftersom de aktuella IP-adresserna skulle vara betydelsefulla för myndighetens verksamhet anser Pensionsmyndigheten att det i det fortsatta lagstiftningsarbetet behöver klargöras om den behandling av IP-adresser som sker när den enskilde endast besöker myndighetens webbplats faller inom ramen för 114 kap. SFB.

8.6 Bred ändamålsbestämmelse med dataanalys och urval – alternativ A

Pensionsmyndigheten förordar en brett formulerad ändamålsbestämmelse tillsammans med ett uttryckligt stöd för dataanalys och urval (alternativ A).

Pensionsmyndigheten har i tidigare remissyttranden framfört att myndighetens behov av registerlagstiftning kommer att förändras över tid och i takt med samhällsutvecklingen, varför en bredare och mellan myndigheterna likalydande ändamålsbestämmelser är en nödvändighet. Myndigheten har även framfört att en ändrad systematik för registerlagstiftningarna bör övervägas där regleringen istället anger vilka ändamål som är otillåtna.⁵

Pensionsmyndigheten delar utredningens bedömning att det är värdefullt att *breda ändamålsbestämmelser* införs så att regelverket utformas på ett enhetligt sätt för olika myndigheter, med enhetlig struktur, terminologi och sakinnehåll. Genom att, i den mån det är möjligt, utforma myndigheternas respektive registerlagstiftning på ett enhetligt vis ökar förutsättningarna för användning av uppgifter såväl inom myndigheten som vid informationsutbyte mellan myndigheter. En brett formulerad ändamålsbestämmelse skapar även en större tydlighet för såväl myndigheten, som för den enskilde, kring vilka personuppgifter myndigheten får behandla då det också ställer krav på att myndigheten formulerar och informerar den enskilde om myndighetens behandlingsändamål. Samtidigt kan myndigheten med större flexibilitet svara mot samhällsutvecklingen i det förebyggande och faktiska kontrollarbetet och får bättre förutsättningar att svara mot framtida uppdrag.

Utredningen föreslår även att en *särskild ändamålsbestämmelse* införs (114 kap. 8 § 2 SFB) som uttryckligen anger att Pensionsmyndigheten får göra dataanalyser och urval för att förebygga, förhindra och upptäcka fel i verksamheten. Det är välkommet att den rättsliga grunden för dataanalys och urval förtydligas genom en uttrycklig och särskild ändamålsbestämmelse, i likhet med förslag som lämnats i tidigare utredningar, då det skapar tydlighet och förutsägbarhet.

⁵ Pensionsmyndigheten, Ökat informationsutbyte mellan myndigheter – Behov och föreslagna förändringar (SOU 2024:63), Ju2024/01778, VER 2024-336. Pensionsmyndigheten, Ökat informationsutbyte mellan myndigheter - några avslutande frågor (SOU 2025:45), Ju2025/01012, VER 2025-295.

8.7 Ett nytt ändamål (vidta förebyggande åtgärder) ska införas – alternativ B

Pensionsmyndigheten avstyrker att ett nytt ändamål införs och att nuvarande systematik bibehålls (alternativ B).

Som framgår av avsnitt 8.6 förordar Pensionsmyndigheten alternativ A. Myndigheten uppfattar att utredningen som ett *andrahandsalternativ* till alternativ A föreslår att ett nytt ändamål för behandling av personuppgifter i förebyggande syfte införs genom den föreslagna bestämmelsen 114 kap. 8 § 1 a SFB. Alternativ B bygger på att dagens modell och uppbyggnad av ändamålsbestämmelsen i 114 kap. bibehålls. Utredningen föreslår att ett nytt ändamål införs i 114 kap. 8 § SFB om att Pensionsmyndigheten får behandla personuppgifter om det är nödvändigt för att vidta förebyggande åtgärder för att kunna bedöma eller fastställa förmåner och ersättningar. I att vidta förebyggande åtgärder ingår att göra dataanalyser och urval. Åtgärderna ska dock inte avse kontroll och kontrollåtgärder.

Införandet av ett nytt ändamål om att vidta förebyggande åtgärder skulle kortsiktigt ge myndigheten snarlika möjligheter för behandling av personuppgifter som alternativ A. Dock skulle inte myndigheten få samma flexibilitet och möjlighet att svara mot framtida uppdrag och förutsättningar. Pensionsmyndigheten anser att ändamålsbestämmelsen i 114 kap. bör utformas med samma utgångspunkter som de förslag som lagts fram för Skatteverket, Tullverket, Kronofogdemyndigheten och Centrala studiestödsnämnden. På så vis utformas myndigheternas registerlagstiftningar på ett mer modernt och enhetligt sätt.

8.8 Utökade möjligheter att behandla känsliga personuppgifter

Pensionsmyndigheten är positiv till utredningens förslag om att utöka möjligheten att behandla känsliga personuppgifter.

Utredningen föreslår att bestämmelsen i 114 kap. 11 § SFB ska ändras för att det ska vara möjligt att behandla ytterligare kategorier av känsliga personuppgifter och i fler situationer, om det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet. Förslaget svarar mot myndighetens behov av att kunna behandla personuppgifter som indirekt kan röja känsliga personuppgifter i myndighetens arbete med att förebygga och förhindra felaktiga utbetalningar.

Pensionsmyndigheten ställer sig dock frågande till om andra stycket i den föreslagna bestämmelsen är nödvändigt. Bestämmelsen bör istället utformas och vara likalydande med motsvarande bestämmelse i de föreslagna registerlagstiftningarna för bl.a. Skatteverket, Tullverket och Kronofogdemyndigheten. Det vill säga lyda, ”personuppgifter som avses i artikel

9.1 i EU:s dataskyddsförordning (känsliga personuppgifter) får behandlas, om det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med behandlingen”.

8.10 Ändringar i offentlighets- och sekretesslagen

Det nuvarande sekretessregelverket är komplext och svårtillämpat vilket begränsar informationsutbytet mellan myndigheter. Pensionsmyndigheten vill därför på nytt understryka behovet av att det tillsätts en utredning i syfte att se över regelverket samt frågan om ändrad sekretesslogik där uppgifter om enskilda som huvudregel får utbytas mellan myndigheter med skydd för enskilda vid särskilt skyddsvärda situationer, vilket skulle ge myndigheterna bättre förutsättningar att effektivt fullgöra sina uppdrag.

Detta yttrande har beslutats av generaldirektör Anna Pettersson Westerberg efter föredragning av jurist Johan Schütt. I beredningen av ärendet har även jurist Stayesh Abdollahi Godenius, verksamhetsutvecklarna Karin Jaretorp och Anette Fors, pensionshandläggare Andreas Larsson, dataskyddsspecialist Emma Rydbeck, it-specialist Fredrik Svensson och analytiker Alexander Carneck deltagit. I den slutliga handläggningen har chef för juridikavdelningen Eva Nilsson och enhetschef Martina Irving deltagit.

Anna Pettersson Westerberg

Johan Schütt